

Guvernul atacă "Humanitas" pag. 5

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL V • Nr. 2 (205) • 12-18 Ianuarie 1994 • 16 pagini • 100 lei

Statuia lui Avram Iancu – o oroare monumentală pag. 7

Ofensiva politicului în Muzeul Național de Artă pag. 15

Negocieri la Cotroceni

pag. 5

Evreii și comunismul de László Karsai

pag. 13

Interviul săptămânii: Corneliu Coposu

pag. 8-9

O caracteristică a lui '94 pare a fi caracterul deciziv; nici o amina-re, nici o meandru, tensiunile din '93 ocupă firesc ecranul primelor zile ale lui '94. Mișcările de resuscitare a tendințelor imperiale în convulsionată viață politică din Federația Rusă au creat o angoasă crescândă în fostele țări satelite. Lor le răspunde reuniunea NATO la nivel înalt și periplul european al președintelui Clinton (Bruxelles, Praga, Moscova) care domină întreaga săptămână. Accente noi au părut să se fi ivit și în politica externă americană: renunțarea la eurocentrism, interesul față de Europa sfînd în balanță cu cel față de Asia (Japonia, zona Pacificului – unde președintele Clinton a făcut primele vizite). Efectivele militare americane staționate pe bătrînul continent urmează a fi reduse pînă la o treime față de momentul "războiului rece", iar problemele economice (se anunță) vor trece înaintea celor politice. Neliniștii Europei de Est, președintele SUA i-a răspuns cu propunerea "parteneriatului pentru pace", care a sfîrșit (inițial) revolta Poloniei și rezerva Cehiei, pîrînd a mulțumi doar România, desemnată (o desemnare reinnoită, cea ce e și mai trist) să fie un "stat de rangul doi". E drept, prin vocea vicepreședintelui Al Gore, se făcuse afirmația încurajatoare (sau cel puțin consolantă) că securitatea Americii este indisolubil legată de cea a Europei de Est. "Parteneriatul pentru pace" urmează a fi un purgatoriu din care fiecare țară are să iasă atunci cînd va îndeplini criteriul ușor de ghicit: democratizarea vieții politice, a instituțiilor statului, reforma economiei etc., pentru că NATO este o uniune de țări cu același sistem economic și afinități politico-sociale.

Deși declarațiile anterioare întîlnirii de la Bruxelles încercaseră să nu creeze noi frustrări, discuțiile despre parteneriatul ambiguu (care nu oferă garanții, dar nu exclude nici ajutorul) au sfîrșit prin a da, prin glasul Germaniei, o ordine de prioritate pentru țările cu șansele unei intrări mai rapide (chiar dacă încă neprecizate) în NATO: Polonia, Cehia, Ungaria. Chiar țările pe care toată lumea se

aștepta a le auzi numite. Vocile demagogice de la noi, pregătite să arunce Vestului incriminări și lamentații tocite de prea multa folosință ar trebui mai degrabă să enumere în acest moment încă o dată toate marile gafe politice ale Puterii (de la nefericitele mineriade pînă la încercarea de a face din mareșalul Antonescu, aliatul lui Hitler, o obsesie națională pentru a-și justifica accentele antioccidentale și alianța cu partidele extremiste). Presa multe gafe politice pentru a nu fi tentat uneori să ajungă la ipoteza unei voințe deliberate a forțelor politice care de patru ani încearcă nu doar menținerea lor la putere, ci și menținerea României în zona de influență din care aceasta putea să fi ieșit în decembrie '89. Spre o astfel de ipoteză converg și grăbitul tratat de pace cu URSS încheiat imediat după Revoluție de președintele Iliescu, și destule alte declarații de revitalizare a relațiilor cu Moscova. Tensiunile permanente dintre fracțiunile reformiste și cele restauratoare din toate domeniile sociale (cu victoria tot mai evidentă a forțelor de restaurație) par și ele a "beneficia", în același scop, de o regie exersată (sistemul "în două viteze" de care amintea E. Hurezeanu într-o analiză recentă).

E greu de suportat, după ce decenii la rînd ai asistat, în pasivitate și neputință, la izolarea României, după ce ai măsurat centimetru cu centimetru distanța ei față de lume, transformarea ei într-o ruină, să ți se reproiecteze același "spectacol". Să te vezi alint să reiei același calvar, după ce te-ai crezut ieșit la lumină. E greu să vezi din nou proiectele ceaușiste megalomane și falimentare renăscînd în cultura ce se crezuse scăpată de ele odată cu Suzana Gădea și Mihai Dulea. Să vezi cum corifeii ceaușismului ocupă lojile din presă și cultură, cum incompetența și prostul gust urcă la loc în posturi de decizie.

E greu de suportat, și de altfel numărul celor decizi să nu mai suporte crește. România din '94 este alta decît cea din '74. Sau '84.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

România '94: scenariu optimist

Scrisoare către cititori

Dragi cititori,

Am așteptat să vină 1994 pentru ca să ne consultăm cu dumneavoastră, cititorii constanți ai revistei "22". Cum trăim într-o lume în schimbare (chiar dacă schimbările care vin nu prea sînt cele așteptate de noi), am vrea să știm în ce măsură s-au păstrat opțiunile dumneavoastră de acum un an în privința revistei noastre.

Ca de fiecare dată pînă acum, răspunsurile la chestionar se vor da după 3-4 luni de la prima lui publicare, pentru ca scrisorile dumneavoastră, din țară și din străinătate, să aibă timp să ajungă pînă la noi. Tot ca de fiecare dată, la rubrica obișnuită ("Curier") vom publica scrisorile care vor interesa cel mai mult. Cititorii ale căror scrisori se vor publica vor

primi - bineînțeles, gratuit - prin poștă numărul respectiv din "22" (sau, dacă sînt abonați, vor primi un număr în plus). De aceea vă rugăm să scrieți citeț adresele.

În acest moment dificil pentru noi toți din toate punctele de vedere așteptăm cu mare interes scrisorile dumneavoastră ca să știm ce interesază mai mult în "22". După fiecare chestionar am deschis în revistă rubrica noi, am invitat colaboratori noi. Desigur, nu am putut să răspundem tuturor sugestiilor care ni s-au dat, dar continuăm să ne gîndim la ele.

Așteptăm deci de acum înainte scrisorile dumneavoastră și, la fel ca de fiecare dată, sperăm că Dumnezeu ne va da un an mai bun decît cel care a trecut.

CHESTIONAR "22"

1. În revista "22" mă interesează mai ales:
  1. editorialul
  2. scrisorile de la cititori (Curier)
  3. cronică (sau comentariile) politice
  4. rubrica "Accente"
  5. interviul săptămîinii
  6. anchetele sociale (Dosar "22")
  7. comentariile despre proiectele de legi în curs de votare în Parlament
  8. eseul filosofic
  9. eseul cultural
  10. comentarele sondajelor de opinie
  11. actualitatea culturală:
    - a) cronică de carte
    - b) cronică expozițiilor
    - c) cronică de film
    - d) cronică de teatru
  12. comentariul despre TVR
  13. istoria religilor

II. Care sînt autorii care vă interesează în revista "22"? (Enumerati în ordinea preferințelor.)

III. Enumerați personalități care v-ar interesa să răspundă în "22" la "Interviul săptămîinii".

IV. Ce teme noi v-ar interesa să fie abordate în "22":

1. educație
2. sport
3. viața cotidiană din țările occidentale
4. informații culturale asupra săptămîinii care urmează (cărți, spectacole, expoziții)
5. numiți rubrici dorite de dvs.

V. Cum vi se pare ilustrația grafică a "22":

1. foarte bună
2. bună
3. proastă

VI. Cum vi se pare tehnoredactarea revistei:

1. literă este prea mică
2. literă este convenabilă

Mulțumim tuturor celor care ne-au felicitat și le urăm un călduros și sincer LA MULȚI ANI!

Redacția revistei "22"

Stimată Doamnă Gabriela Adameșteanu,

Cu stupoare am aflat că în ROMÂNIA MARE, nr. 182 din 31 decembrie, pe pag. 7, a apărut o poezie, ITALICA, semnată cu numele meu, pe care n-am scris-o niciodată, pentru că n-am publicat niciodată poezii și-apoi, chiar amenințat cu plutonul de execuție, aș refuza să public ceva în imunda foaie național-comunistă a lui C.V. Tudor. Cred că e vorba de o simplă coincidență de nume, autorul poeziei fiind un omonim de-al meu, după cite știu refugiat prin 1944 în Spania franchistă și fost profesor la Universitatea din Madrid. Vă rog călduros să publicați această precizare la rubrica D-voastră de CORESPONDENȚĂ (pag. 2), cit mai grabnic, pentru că nu doresc să mă aflu într-o postură compromițătoare. N-am scris decît exclusiv într-o "anunțată parte a presei" și am colaborat ocazional și la revista pe care o conduceți cu generozitate și curaj, cu inteligență și obiectivitate. Dacă nu mai public este pentru că a trebuit să mă angajez, la o vîrstă destul de matură, la un ziar local independent, ca să obțin un mizer venit la limita inferioară a subsistenței vitale.

Fidel aspirațiilor și idealurilor pentru care milităză GDS și revista "22", vă rog să primiți asigurarea deosebitei mele considerațiuni,

RADU ENESCU

Publicația dvs. este absolut necesară pentru a crea o gîndire democratică și a ne apropia de valorile lumii occidentale civilizate.

Revista "22", GDS și personalitățile asociate dvs. îmi sînt singurele repere morale și intelectuale în derizoriul și arbitrarul ce afectează viața noastră azi, aici.

Cu deosebită stimă, un cititor fidel și pasionat,

Ing. RADU BALABAN

Iași

Doamnă Adameșteanu,

Nu fac parte din lumea literelor și poate vi se pare nepotrivit demersul meu în "cazul Goma". Cunoșc "de-a fir a păr", cum se spune, acest caz și mă simt foarte mult implicat sufletește, dacă nu altfel.

De aceea m-am gîndit să vă scriu considerînd, normal, că revista d-voastră se adresează tuturor cititorilor, nu numai celor care au vreo legătură cu scrisul și cărțile (altfel decît ca și cititori).

Îmi aduc aminte mereu, ca de altfel foarte mulți oameni, ce mult a însemnat Paul Goma pentru noi în anii negri ai dictaturii.

După Decembrie '89 am sperat neșus de mult să vină în țară. N-a venit. Din orgoliu. Pentru că n-a fost chemat, și el trebuia să fie chemat primul. A fost singurul scriitor cărui i se poate spune cu adevărat disident. Aderarea lui la "Charta 77" a fost un gest splendid și, din păcate, aproape singular.

Dacă gestul lui de atunci ar fi fost urmat de majoritatea scriitorilor noștri poate alta ar fi fost soarta noastră. N-a fost să fie așa. El a plătit scump pentru imensa lăgăte a scriitorimii române. N-am auzit pe nici un scriitor să regrete public de a nu se fi alăturat în '77 lui Paul Goma. Este o teribilă rușine, o pată pe biografia fiecăruia dintre d-voastră. El bine, Paul Goma nu vă poate ierta. Nu spun că e bine, nu spun că încredințarea lui ar duce la ceva bun pentru el sau pentru conștiința lui. Dar îl înțeleg și mă doare singurătatea lui de atunci.

Ceea ce mă îngrijorează este că această teribilă intoleranță l-a transformat, l-a marcat pentru todeauna.

Este omul care niciodată n-a făcut nici cel mai mic compromis, n-a făcut "pactul cu diavolul", nici în țară, nici în exil. Trebuia tratat cu cea mai mare considerație și iubire. Și ce-au făcut scriitorii noștri? Aproape că l-au neglijat. Nu merita asta. Și poate dacă vă scrutați fiecare conștiința cu sinceritate, veți găsi un mic dinte împotriva lui. Mic de tot și nemărturisit vreodată. Uneori nu-i putem ierta pe cei mai buni ca noi. Că spune lucruri neadevărate? Așa este. Dar aceasta ar trebui să vă îngrijoreze, nu să vă minie.

Noi toți îl sîntem datori o imensă recunoștină. Nu trebuia să publicați nimic. Nu noi sîntem în măsură să-l judecăm pe Paul Goma. Nedreptățile care vi le-a făcut trebuiau lămurite între el și d-voastră, nicicum făcute publice. (Cred că vă dați seama cum jubilează acum Vadim & comp.)

Paul Goma a fost și rămîne un "om de caracter", o personalitate fascinantă.

Cu multă considerație și respect pentru d-voastră și revista pe care o conduceți,

VIRGINIA BENCHEA

Agnita

21 decembrie 1993

● IMPORTANT ● IMPORTANT ● IMPORTANT ●

Stimați abonați,

Deoarece sumele expediate prin mandate postale ajung foarte greu în contul nostru, vă rugăm să vă prelungiți abonamentul cu o lună înainte de a expira, astfel încît redacția să poată lua cunoștință de intenția dvs. Veți evita astfel întreruperea abonamentului "22".

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTEI.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPĂRA DIN STOC:

800 lei

pe trimestru costă abonamentele cu jumătate de preț oferite de revista "22" - sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRATIE ÎN EUROPA DE EST și ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS - pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII STUDENȚII, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat postal suma de 800 lei pe adresa: Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București. Totodată, cei interesați sînt rugați să trimită adeverințele corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe de la școală etc.) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție.

Adeverințele pentru abonamentele cu jumătate de preț sînt valabile pentru un an de zile. Cei ce nu fac parte din categoriile amintite pot beneficia prin intermediul redacției de următoarele tipuri de abonamente cu reducere:

1100 lei/trimestru pentru abonamentele cu ridicare de la sediu (Calea Victoriei 120)
1300 lei/trimestru pentru abonamentele cu expediere prin poștă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" deținînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: pentru dolari în contul 4120253230, pentru mărci în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22" sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 80 dolari pe an (40 dolari pe 6 luni, 20 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă: 140 DM anual (70 DM pentru 6 luni, 35 DM trimestrial), 500 franci francezi anual (250 franci pentru 6 luni, 125 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 100 dolari anual (50 dolari pe 6 luni, 25 dolari trimestrial) sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

ANDREI CORNEA

Dileme și erori

Ceea ce se poate numi "scandalul Everac" s-a născut, la urma-urmelor, dintr-un aparent concurs de coincidențe. Căci trebuie să fie limpede (chiar dacă nu este tocmai plăcut de admis): fără dezastruosul program de Revelion, care a nemulțumit milioane de telespectatori ce consideră că se privează destul timp de "panis" spre a merita, măcar o dată pe an, suficient "circenses", singur documentarul anti-monarhic difuzat pe data de 30 decembrie nu l-ar fi aruncat pe dl. Everac în corzile opiniei publice interne. Pe de altă parte, dacă același documentar s-ar fi limitat să fie numai anti-monarhic, dar nu și pro-Antonescu, el nu ar fi riscat să producă necazuri suplimentare diplomației românești în ajutorul importante reuniuni NATO de la Bruxelles. În sfârșit, dacă dl. Everac nu ar fi condus discreționar Televiziunea, el nu și-ar fi ridicat împotriva practic întreg corpul subordonaților săi, inclusiv pe directorii de departamente și pe directorii adjuncți.

Lucrurile însă s-au combinat, parcă dușe de o mină nevăzută, și în citova zile toată lumea politică, de la Adrian Păunescu la Gabriel Tepelea, fără a-i mai pune la socoteală pe d-nii Raveica și Vaeni - cunoscuți altminteri drept cumini executanți ai dispozițiilor prezidențiale la CNA -, l-a supus pe dl. Everac unui tir necrutător de critici și grave acuza.

Problema s-a complicat însă atunci când s-a aflat că documentarul devenit deja de tristă celebritate și produs de Departamentul TV al Guvernului este în realitate operă PRM, reprezentat de Mircea Hamza, directorul departamentului respectiv, cit și de șeful acesteia din urmă pe linie de partid, Corneliu Vadim Tudor, care ar fi avut "ideea". Guvernul a negat a fi avut cunoștință de producerea sau difuzarea documentarului, dar C.V. Tudor s-a grăbit să declare indignat că cel puțin șapte miniștri văzuseră în realitate documentarul înainte difuzării pe post și îl aprobaseră entuziași. Cine sînt acești șapte miniștri nu s-a aflat deocamdată, dar Guvernul se află într-o postură cum nu se poate mai incomodă. Fiindcă ori senatorul PRM are dreptate, și atunci Guvernul (pe lângă implicarea în comiterea unui fal) și-a asumat răspunderea reabilitării propagandistice a unui aliat al lui Hitler, ceea ce riscă să invenineze relațiile îmbunătățite în ultimul timp cu SUA și NATO, și atunci demisia sa devine greu de evitat, ori același C.V.T. minte, și atunci Guvernul are datorită sa demnitate hotărât și cu indignare spusele sale. Numai că buna-credință a unei asemenea demnitate nu poate fi acceptată atîta vreme cît Guvernul nu denunță alianța cu PRM, ceea ce ar conduce de fapt la o modificare radicală a politicii interne și, probabil, iarăși la demisia Guvernului.

Luni, dl. Everac a anunțat că și-a prezentat demisia. Probabil că i s-a și sugerat să o facă, fiindcă menținerea sa ca director al TV mina tot mai mult prestigiul actualii guvernări în țară și în străinătate, ceea ce partidul de guvernământ cu greu își mai poate permite mai ales într-un moment cînd marile centrale sindicale nu anunțat pregătirea grevei generale. Plecarea lui Paul Everac de la TVR va fi însă cu siguranță asumată de Opoziție ca o mare victorie.

CRONISTĂ POLITICĂ

TIA SERBĂNESCU

Demisia prin cezariană

Demisia d-lui Everac seamănă cu două picături de apă cu demisia d-lui Sălcudeanu. În ambele cazuri n-a fost vorba, cum s-ar fi putut crede, de un exercițiu democratic impus de funcționarea societății în respectul demnității instituțiilor și a îndatoririlor ce rezultă din aceasta, ci, pur și simplu, de imposibilitatea unei altele de salvări a situației. Prin faptul că atât dl. Everac cit și dl. Petre Sălcudeanu au supraviețuit propriei autodemiteri cel puțin zece zile, semnificația de asumare promptă și onestă a responsabilității s-a pierdut irevocabil, gestul demisiei rămînînd doar un epilog forțat de împrejurări. Ambii demisionari au lăsat impresia penibilă că ar fi făcut orice pentru a evita această finalitate, dar că, din păcate, nici un argument nu-i mai slujea. Cum ce și face omul cu mina lui e întotdeauna atât de bine făcut încît face imposibilă intervenția altuia, nici dl. Everac n-a mai putut fi ajutat de susținătorii săi, care ar fi riscat să se compromită odată cu el. De altfel, dl. Văcăroiu era și înasit atât de implicat în prima jumătate a culpei d-lui Everac - cea datorată producției din 30 decembrie a Studioului cinematografic guvernamental - încît în mod normal cel doi coautorii ai gafei istorice ar fi trebuit să pășescă împreună pe altarul demisiei. Dar chiar tăcînd în privința isprăvilor d-lui Everac, primul-ministru a făcut deja prea mult pentru dl. Everac și prea puțin pentru Guvernul României, punîndu-l pe acesta din urmă în situația de a accepta încă o dată complicități peiorative. În orice țară din lume (evident, într-o țară care se respectă), solidarizarea, fie și implicită, cu un demnitar exclus din codul onoarei este fatală guvernului care o practică. Dl. Văcăroiu însă ține prea bine regulile casei, respectate cu sfințenie de decenii întregi, potrivit cărora cine e la putere nu e vinovat niciodată, așa încît nu s-a ostenit să rezolve criza de profesionalism în care a trăit dl. Everac Televiziunea națională. Dimpotrivă, lipsa de reacție atât a Președinției cit și a Guvernului față de nemulțumirea generală provocată de modul feudal în care administra dl. Everac o instituție publică de prim ordin a echivalat cu o incurajare. Nici măcar instinctul de conservare manifestat obsesiv prin mult invocata "imagina" a țării n-a mai funcționat, d-lor Iliescu și Văcăroiu fiindu-le în acest caz complet indiferent faptul că orice străin care ar fi privit programul unei seri TV ne-ar fi putut crede un popor de handicapați.

Nu e prima oară cînd Guvernul se face de bunăvoie părtaş la acoperirea unor fapte incompatibile cu demnitatea unor înalți funcționari. Să ne amintim "scandalul corupției" - rămas nelucidat -, la care se adaugă scandalul flotei comerciale. În ghidanda de interviuri festive cu care s-a impodobit la aniversarea unui an de guvernare, dl. Văcăroiu promitea presei că în curînd, "într-o săptămînă, două", va prezenta "o anchetă serioasă privind întreaga flotă a României". Au trecut două luni de atunci și se pare că și ancheta - ca și flota - a cam intrat la apă. Acesta fiind "stilul" de conducere, firește că nimeni nu se aștepta ca dl. Văcăroiu să-l demită pe dl. Everac. Ar fi însemnat o dovadă crescă de lipsă de realism. Pe de altă parte, nici Guvernul d-lui Văcăroiu nu se simte cu autoritatea întreagă. Subrezit de ultimele voturi ale motiunii de cenzură și de nelcrederea generală a populației - exprimată în recentul sondaj IRSP -, d-lui Văcăroiu nu-i rămîne să facă decît ce a făcut și dl. Everac în momentul cînd s-a trezit în plin și de netăgăduit eșec: să ignore situația și să încerce să cîștige timp, în nădejdea că valoarea de respingere se va sparge treptat. Mai mult, furat de un adevărat delir autodestructiv, dl. Everac a aflat refuzul general la adresa sa printr-un refuz la fel de categoric de a accepta plata oaselor sparte cu ocazia Revelionului. A refuzat să se prezinte la convocările Consiliului Național al Audiovizualului și a refuzat să ia act de referendumul prin care telespectatorii li cereau demisia. Ca și cum ar fi testat limitele de rezistență ale societății în fața unui abuz, dl. Everac a blocat o întreagă emisiune de știri pentru a se război incoerent dar agresiv cu CNA. Se vedea limpede că la cîteva zile de la eșec, dl. Everac încă nu se gîndea la demisie și încă mai spera să se folosească în continuare de Televiziunea pentru a cîștiga războiul. Și cum cea mai bună apărare i s-a părut atacul, și-a rostit ultima tabletă (fără să știe că e ultima) acuzînd întreaga nație că e activată doar de ură și de invidie, semnîndu-și în felul acesta nu doar tableta, dar și demisia care-i plutea deasupra capului încă de la începutul anului. Și cu toate acestea, dacă ar fi fost posibil, dl. Everac nu și-ar fi recunoscut semnătura. Zădărnice a dat o fugă pînă la Cotroceni. S-a dovedit că pentru dl. Iliescu, dl. Everac nu reprezenta o miză atât de mare încît să nu o poată înlocui. Abia atunci pentru dl. Everac a început numărătorea inversă. Cit de greu trebuie să-i fi fost să renunțe în sfârșit la o funcție care l-a refuzat de la început se vede și din faptul că dl. Everac, atît de ahtiat să se vadă pe micul ecran, s-a lipsit de ocazia de a-și citi cu intonație melodramatică scrisoarea de adio, lăsînd-o în seama crainicilor... Iar "dracul care își ride de noi", pe care-l evoca domnia sa în ultima tabletă, a zîmbit pînă la urmă și în cazul său: dl. Everac nu s-a îndurat să demisioneze pe loc, ci și-a fixat termenul de expirare din funcție abia după întoarcerea din concediul de odihnă. Boala necrutătoare de care suferă luciditatea sa îl determină pesemne să mai tragă nădejde într-o revenire. Numai că Adrian Păunescu, șeful Comisiei de cultură a Senatului, și secundul său Gh. Dumitrescu i-au și găsit niște înlocuitori. Propunerile "formulate cu precizie" de comisia lui A. Păunescu sînt chiar destinate precăderii: Sergiu Nicolonescu, Dumitru Popa și Dinu Săraru. Nu ne rămîne decît să sperăm că or să precădă înainte de a se sălta.

Guvernul atacă Editura Humanitas

Editura, Fundația și librăriile "Humanitas" se numără printre reușitele culturale ale acestor ani. Dar în timp ce vorbește întruna despre reformă, privatizare etc., Guvernul nu ezită să stranguleze tocmai această instituție culturală care și-a construit destinul propriu în cadrul economiei de piață. În schimb, Guvernul copiază practicile stalinisto-ceaușiste de constituire a unor conglomerate culturale ineficiente și costisitoare. Încă o dată se dovedește că sub pretextul nevoii de spațiu, guvernanții vor să distrugă instituțiile societății civile.

Reproducem corespondența dintre Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat și Editura Humanitas.

R.A. ADMINISTRAȚIA PATRIMONIULUI
PROTOCOLULUI DE STAT

Către,
Editura Humanitas

Contractul de închiriere pentru spațiul din imobilul situat în Piața Presei Libere nr. 1, încheiat cu Sucursala pentru Administrarea Imobilelor, expiră la data de 31 decembrie 1993. Refinnoirea contractului pentru anul 1994 nu se va face decât în condițiile eliberării unui spațiu de birou de circa 100 mp.

Această măsură este determinată de satisfacerea unor solicitări de spații pentru instituțiile guvernamentale, înființate recent.

Drept urmare, vă rugăm a comunica până la data de 15 ianuarie 1994 la Sucursala pentru Administrarea Imobilelor, nominalizarea spațiului de birou pe care îl disponibilizați.

Director general
Ioan Hidegcuti

Domnului Ioan Hidegcuti
Director general
R. A. ADMINISTRAȚIA PATRIMONIULUI
PROTOCOLULUI DE STAT

București, 6 ianuarie 1994

Referitor la adresa dvs. din 20 decembrie 1993, vă aducem la cunoștință următoarele:

- prin adresa nr. 926 din 2 martie 1993 ne-ați comunicat acordul dvs. ca în spațiul afectat Editurii Humanitas, să ființeze și Societatea de librării Humanitas, astfel încât în prezent aici funcționează două societăți distincte;

- în același spațiu se mai află și Fundația Humanitas, cu un număr de 5 angajați, fundație care, așa cum rezultă din documentele pe care le anexăm, are merite incontestabile în edificarea și consolidarea democrației în România.

Vă rugăm, de aceea, să renunțați la proiectul de a reduce spațiul care ne este afectat.

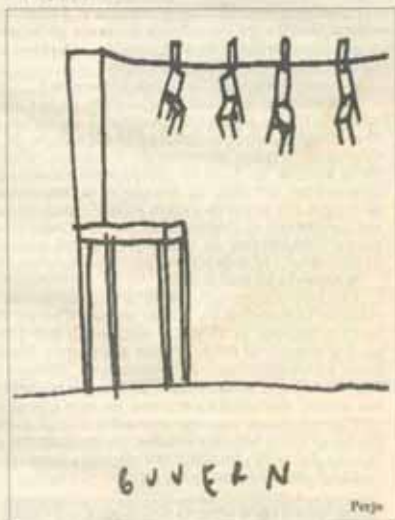
Cu mulțumiri,

Gabriel Liceanu
Director general

Negocierile de la Cotroceni II

Consultările de la Cotroceni - inițiate la începutul lunii decembrie de președintele Iliescu și întrerupte timp de două săptămâni, cât a durat vacanța de iarnă a președintelui - urmau să fie reluate marți 11 ianuarie, fiind delegații separate ale unor partide din Convenția Democratică (PNTCD, PAC și PL '93) trebuiau să dea curs invitației președintelui. Afirmările purtătorului de cuvânt al Președinției, dl. Traian Chebeleu, de la ultima conferință de presă, aveau să răstoarne tot planul acestor consultări. Răspunzând unor declarații ale d-lui Emil Constantinescu referitoare la inutilitatea negocierilor de la Cotroceni, Traian Chebeleu a afirmat printre altele: "pentru președintele Iliescu, în consultările politice, dl. Emil Constantinescu nu este un interlocutor politic, dat fiind că domnia sa nu reprezintă pe nimeni din punct de vedere politic". De altfel, a adăugat dl. Chebeleu, nici Convenția Democratică nu mai reprezintă pe nimeni la ora actuală în România. Prima reacție a partidelor din Convenție, reunite simbatic în Consiliul consultativ al alianței, a fost aceea de a cere demiterea d-lui Traian Chebeleu pe motiv că acesta și-ar fi depășit prerogativele de purtător de cuvânt. Liderii partidelor din Convenție au declarat totodată că își vor reconsidera poziția privind participarea separată la consultările de la Cotroceni. Luni dimineața, dl. Corneliu Coposu i-a cerut consilierului prezidențial pentru relația cu partidele parlamentare, Paul Dobrescu, care a venit personal la sediul PNTCD, să îi transmită d-lui Chebeleu că atât PNTCD cât și celelalte partide din Convenție așteaptă ca acesta să facă pe postul național de Televiziune și la Radio precizările convenite în legătură cu afirmațiile de la conferința de presă. De fapt, dl. Paul Dobrescu venise la PNTCD cu gândul de a convinge conducerea partidului că afirmațiile d-lui Traian Chebeleu nu ar fi atât de grave pe cât s-a interpretat și pentru a obține promisiunea că PNTCD nu-și va anula vizita la Cotroceni. El a adus și stenograma conferinței de presă a purtătorului de cuvânt al Președinției, unde se arată că președintele Iliescu acceptă orice formulă aleasă de partide pentru consultări, deci și cea în bloc, rotundă de Convenție. Între timp însă, dl. Nicolae Manolescu a trimis o scrisoare la Cotroceni, în care președintele era anunțat că PAC nu va da curs invitației. Declarația (d-lui Chebeleu, n.n.) confirmă temerea pe care am avut-o de la început că invitația nu reflectă o dorință adevărată de dialog și că atât mai puțin de găsim a unei soluții comune

de depășire a crizei pe care o traversează România", se arată în scrisoare. Atât PL '93 cât și PNTCD au trimis scrisori similare Președinției pentru a justifica refuzul de a participa la consultările separate programate la Cotroceni. "Sintem puși în această situație atât de conținutul inexplicabililor declarații făcute de purtătorul de cuvânt al Președinției, dl. Traian Chebeleu, cu privire la Convenția Democratică, cât și lipsa de subiect concret și ineficiența convorbirilor anterioare la care a participat după cum bine știți și un partid membru al Convenției", se precizează în scrisoarea semnată de d-nii Horia Rusu și Dinu Patriciu. PNTCD susține în scrisoarea sa că înțelegerea cu o singură delegație a Convenției ar fi mai eficientă și că înțelegerea separată a delegației acestui partid cu președintele nu mai este oportună.

Luni după-amiază, la propunerea d-lui Emil Constantinescu, a fost convocată o ședință a partidelor parlamentare din Convenție pentru a se decide dacă totuși consultările de la Cotroceni nu sînt necesare în actuala situație de criză și, în cazul în care se va reveni asupra deciziei de dimineață, să se găsească de comun acord modalitatea de pre-

zentare la consultări. După aproape patru ore de discuții s-a ajuns la concluzia că o discuție deschisă cu președintele Iliescu este necesară. Liderii partidelor din Convenție au decis să participe la convorbirile de la Cotroceni în cadrul unei delegații comune formate din 16 persoane: Emil Constantinescu - președintele CDR, Ion Diaconescu, Valentin Gabrielescu, Mircea Ciomara, Ulm Spinescu (PNTCD), Dinu Patriciu, Horia Rusu (PL '93), Markó Béla, Takács Csaba (UDMR), Nicolae Manolescu, Nicolae Tăran (PAC), Emil Putin (PSDR), Nicolae Ceruzzi (PNL-CD), Otto Weber (PER), Ana Blandiana (AC), Ticu Dumitrescu (AFDPR). Dl. Emil Constantinescu a trimis o scrisoare președintelui în care se spune: "Avînd în vedere criza politică, economică și socială cu care este confruntată țara, Convenția Democratică din România consideră necesară o întrevvedere pentru prezentarea programului său de ieșire din situația actuală. Sintem convinși că programul CDR poate constitui baza realizării unui pact politic care să pregătească pactul social atât de necesar depășirii dificultăților majore ale momentului actual". Ziua și ora întâlnirii urmau să fie fixate de președinte. Tot luni seara, trairu, dl. Iliescu a răspuns printr-un comunicat scrisorilor Opoziției, arătînd că acceptă formula de consultări propusă de Convenție, "dar nu și pretextele invocate pentru această schimbare de poziție".

Convorbirile între președintele Iliescu și delegația CDR (din care, după cum s-a văzut, lipsește dl. Corneliu Coposu) încep miercuri la ora 10.

Paralel cu toată această agitație de pe scena politică, negocierile dintre PSDR și PUNR în vederea unei remanieri guvernamentale prin care să fie cooptat și PUNR la guvernare au continuat, conform declarațiilor unor lideri PSDR și PUNR ele aflîndu-se chiar aproape de final. Din surse parlamentare am aflat că PUNR-ului urmează să i se acorde cel puțin patru portofolii: Justiția, Transporturile, Telecomunicațiile și Ministerul Privatizării, care se va înființa cu ocazia remanierii. Pe de altă parte se vorbește tot mai mult de o înlocuire a miniștrilor Spiroiu și Meleşcanu (independenți) cu Dan Mircea Popescu sau Ioan Mircea Pașcu. De asemenea, se știe că Ministerul de Interne îi va reveni d-lui Deru Ioan Tărăcilă, actualul vicepreședinte al Senatului. Ministerul Agriculturii ar urma să revină după toate probabilitățile PDAE. Totuși, parlamentarii din Opoziție susțin că remanierarea aceasta nu este încă decizată, ea neprimind semnalul verde de la Cotroceni.

RALUCA STROE-BRUMARIU

O oroare monumentală – statuia lui Avram Iancu de la Cluj

IOAN MUSLEA

Cum s-a ajuns la oroare (opera sculptorului Ilie Berindei)? Cît se poate de simplu: urmărind cu orice chip încropirea unui capital politic și electoral, primăria Clujului a organizat un concurs... confidențial. O primă fază, cvasiconspirativă, avea să fie urmată de cea decisivă, controlată strict de un juriu preponderent funcționaresc "coordonat" de dl. Raul Șorban (PSM). Dezbaterile și votul s-au reluat pînă avea să lase așa cum trebuie. A rezultat, așadar, kitschul din figura alăturată: o compoziție diletantă, vădind nepricepere crasă în a realiza monumentalitatea altfel decît printr-o imbecilă ridicare cît mai sus, pe o "scheletărie" deșărtă din toate punctele de vedere, culminînd cu prostia, cu gafa de a ne înfățișa un lăncu mergînd parcă pe sîrmă "încălțat" pe deasupra și cu un paloș cît toate zilele. Ca să nu mai vorbesc de nerozia nemaivăzută a tulpinelor!

Dar să vedem cum gîndesc și ce spun clujenii: există o categorie naivă sau (fînoasă, vizibil multumită, care se rezumă la declarații de genul: "important e că există! Clujul a' nost' și fiți siguri că n-o să ne oprim aici! Să fie clar!". Iată și părerea unui maghiar: "Ne deranjează urîrea orașului și nepriceperea celor care-l conduc. Avram Iancu merită altă soartă...". Un om în vîrstă, un om simplu, a spus ceea ce – cred, sper – gîndește multă lume: "Iancu ăsta al nost', așa se vede că n-o avut noroc nici cît a trăit și-amu uite că nici după ce-o murit!". Mulți tac, se feresc să zică ceva, pare să le fie teamă. În schimb, cîțiva dintre intelectuali au fost deosebit de expliciti:

Gafa tratării propagandistice

Dorința de a aduce un omagiu lui Avram Iancu datează din perioada interbelică, inițindu-se pe atunci și o chetă publică în acest scop. Spațiul vizat pentru amplasarea monumentului se afla între Catedrala ortodoxă și Teatrul Național. În anii '80, aceiași spații intra în atenția celor ce dorau să ridice un ansamblu monumental de o mare amploare închinat altui orașului român cît și celor mai semnificative momente din istoria neamului. Spațiul era însă cam mic pentru o intenție atît de stufoasă. Desigur că un spațiu public central și cu multe calități cum era acea piață nu mai putea găzdui în continuare "lăncul" și "obeliscul" amintind de trecerea Armatei Roșii. În 1992, un concurs va alege aceeași piață pentru amplasarea monumentului lui Avram Iancu, dar tema și mai ales juriul nu aveau dreptul să neglijeze cîteva condiționări ale cadrului urban ales, și anume: forma și dimensiunile pieței; prezența unei dominante autoritare pe verticală – Catedrala ortodoxă/fatada sudică; existența unei axe categorice Teatru-Catedrală care poate avantaja, dar poate și anula o prezență prost gîndită; perspectivele foarte scurte ale pieței ce impun – pentru a fi favorabilă – o inseriere abilă în datele morfologice și ambientale ale spațiului; existența statuilor lui Eminescu și Blaga care nu puteau fi ignorate și cu atît mai mult surclasate ș.a. Dezvoltarea pe verticală a monumentului a fost o inspirație nefericită. Pentru că – în dualitatea Catedrală-Monument – primul volum are cîștig de cauză, copleșind și anulîndu-l pe ultimul. Devenind un gest agresiv în cumîntenia pieței, monumentul crează o stare tensională, dublată de senzația de intrus nedorit. Din piață, Iancu pare că se plimbă pe cer, în vreme ce – văzut de pe Calea Turzii – el e undeva deasupra copacilor ori se pierde printre coloanele cupolei. Să nu fi vrut Avram Iancu să fie printre cei de jos? Nu ar fi fost onre mai avantajat dacă, în loc să fi fost conceput la mai bine de 20 de metri, ar fi beneficiat de o tratare mai umană și mai puțin propagandistică, la fel ca în cazul lui Eminescu în fața Ateneului sau a lui Enescu în fața Operei din București? Eu cred că da. Dacă s-a dorit, așa cum circulă o glumă prin Cluj, ca Iancu să se aștepte de sus înalt să poată vedea ce nume face în cealaltă piață, a Unirii, Matei Corvinul, atunci poate că există o explicație a opunții. Dacă, însă, așa cum zic unii, nu s-a urmărit decît surclasarea prin înălțime a aceleiași Matei Corvinul, raționamentul este cu totul greșit, căci nu dimensiunile, ci doar valoarea intrinsecă face ca o operă de artă să se impună ori să nu însemne mare lucru. În cazul lui Avram Iancu, chiar dacă e ridicat în slăvi de cele trei tulpicăreș, eu tot nu i-am descoperit atu-urile care să impună monumentul nu numai contemporanilor, dar și posterității. Nu comentez amenințările seuarului, ele nefiind terminate, dar de pe acum prezența acelei bazine circulare la baza unui conglomerat de granit tratat virezum rustic nu mi se pare o idee de aplaudat.

Intenția de a însobi cadrul urban cu noi lucrări de artă este laudabilă, dar ultimele trei concursuri lansate după 1992 ("Avram Iancu", "Crucea de pe Cetățuie" și "Memorandul"), făcute în grabă, cu premii neclare și cu juriuri subiective, n-aveau cum să ducă la rezultate deosebite: ultimele două le consider chiar adevărate gafe urbanistice. Ambiția de a deveni cît mai multe monumente nu va însemna mare lucru în criteriile posterității de judecare a actelor de cultură.

VASILE MITREA, arhitect

Alte luări de poziție:

Oraș cu tot mai multe statui și tot mai puțini prieteni. Clujul se află de mulți ani într-o teribilă "scădere de formă". Și astfel, "Statuia" (pentru că mulți îi spun pur și simplu "Statuia" de parcă s-ar feri să lege numele lui Avram Iancu de acest obiect abstrus) este o concretizare obscenă a acestui stadiu și pare mai degrabă o sinistru personificare a "Caritas"-ului decît o reprezentare artistică a Crăișorului, acesta din urmă devenind de fapt o victimă. De altfel, mulți clujeni sînt convinși că banii lor, în loc să se înmulțească de opt ori, s-au scurs prin tulpinile cu înălțături în epiglotele gasteropodelor de bronz ce străjuiesc această arătare pivotantă. Frumoasa piață a Teatrului și Catedralei e acum distrusă printr-o cacofonie a proporțiilor. "Obiectul" e de fapt inversul unui pitic de gips dintr-o grădină de vară, lîndu-se peste acoperișuri ca o butaforie carnavalescă. Amenințat pînă nu de mult cu propensiunea periferiilor spre centru, orașul a căzut de astă dată victimă periferiilor provinciei, unei organizații din Cimpeni (tenudusă de un "moș" cu studii la Moșkova), care se străduiește să transforme Clujul într-un Cimpeni.

ALEXANDRU VLAD, scriitor

În viață, Iancu a fugit de decorații și recepții, de întîlniri oficiale și "diplomații" de tot felul, recompensele pe care le dădea vizîndu-le pentru poporul român. O adevărată celebrare în chiar spiritul Iancului ar fi fost mai nimerită prin – să zicem – achiziționarea a măcar trei autobuze noi la Cluj.

OVIDIU PECICAN, scriitor

Inutil nu tot dăm cu consecvență de censusul morții, executăm bocete reciproce unii pe alții celorlalți pe la colturile urbei napocensis – statuia-i crescută și (-i) mai crește încă pe verticală cu exorcismele de rigoare (după legile clasei ale și mai clasicei erecții). Statuia-i tîgînită și gata. Îi lipsește însă perechea pe orizontală, așa că propun s-o adoptăm pe cea a lui Giorgio de Chirico (melancolia la Torino!), cu duma tolanită într-o rină și (și) spînzurînd pe soclu în tehnica draperiei ude...

RADU AFRIM, scriitor

H.-R. PATAPIEVICI

Experiența identității

Doa modele

Mărturisesc că monismul identității de care m-am slujit într-un articol trecut mi se pare suspect. Și totuși, cel puțin aparent, fără el nu se poate. Să luăm un exemplu: când spunem că o comunitate este una, la ce ne referim? Altfel spus, care este modelul metafizic al unității de reacție? Uniformitatea culturală a vânătorilor paleolitici a fost remarcată de majoritatea specialiștilor. Cum o explicăm? Sînt două posibilități. Fie admitem că suportul similarității este desfiurarea unei contagium de evenimente în succesiunea lor, fie postulăm manifestarea simultană a identicului în toate regiunile spațiului. Prima teză admite existența unui centru unic și urmărește din aproape în aproape difuziunea modelului central prin intermediul unor agenți de transport. A doua teză postulează pluralitatea simultană a unor centri independenți și identici. Difuzionismul este monist și se bazează pe transmiterea în succesiune, în timp ce teza creației independente este pluralistă și presupune transmiterea instantanee a informației la distanță. Ontologia primului model este a fizicii clasice: potrivit acesteia, interacția pleacă dintr-un centru unic, care este particula punctuală, și se propagă prin intermediul unor purtători de interacție care se deplasează cu viteză finită în toate direcțiile spațiului. Ontologia celui de-al doilea model pare a fi mai degrabă cuantică: entitățile fie comunică între ele instantaneu, fie nu sînt separabile (ceea ce, în fond, este același lucru); identitatea de manifestare ține în mod esențial de non-separabilitatea oricăror două entități ținînd de ceea ce am putea numi "realitatea profundă".

Emanție și non-separabilitate

Să luăm exemplul vînturilor paleolitice. Uniformitatea culturii lor poate fi explicată admitînd un centru unic de nucleație și o bună difuziune, asigurată de migrări radiale. Iar fidelitatea periferiei față de centru poate rezulta îndoișor de plauzibil presupunînd conservatismul obținut al modelului cultural de bază, care poate fi conceput ca fiind invariant la difuziunea spațială. Același model îi aparține ideea potrivit căreia rasa umană este monofiletică: într-adevăr, studiile de genetică moleculară efectuate în anii '80 asupra variațiilor ADN-ului conținut în mitocondrii, la diverse populații umane, par să indice că specia umană provine cu mare probabilitate dintr-un singur grup originar, de populație restrînsă. Există însă și o altă posibilitate de a înțelege uniformitatea culturii vînturilor. Să presupunem că există un subiect uman dat, cu o ontologie bine fixată de expresia "model de a fi în lume al vînturilor paleolitice". Atunci unitatea de reacție (care dă stilul cultural comun) poate fi înțeleasă ca decurgînd din unitatea subiectului uman: altfel spus, subiectul uman paleolitic produce același stil cultural oriunde și oricînd pentru că ontologia subiectului metafizic este identică în orice individ paleolitic izolat. În rezumat, o dată identicul trebuie să fie comunicat la distanță cu fidelitate, toată dificultatea problemei stînd în vicisitudinile difuzării, altă dată identicul este în mod natural distribuit peste tot, dificultatea constînd în explicarea acestei proliferări. Difuzionismul este emanatist și se bazează pe contagiunea prilejuită de capacitatea noastră naturală de a învăța. Modelul simultaneității admite non-separabilitatea naturală, în indivizi, a subiectului uman metafizic și este constrîns să postuleze discontinuitatea (difícil explicabilă) dintre modurile de a fi în lume distincte (i.e., saltul între diferiți subiecți metafizici; sau, mai plastic pus, întrebarea aporetică: "cum poate fi cineva persan?"). Mecanismul difuzionismului este comunicarea; al non-separabilității este identitatea "de program".

În fine, atingem și chestiunea referitoare la cine pe cine determină. Pentru a putea fi comunicat, un model cultural trebuie să poată fi făcut inteligibil printr-o identitate de experiențe. Astfel spus, cadrul

difuzionist este solidar cu presupuția că identicul este consecința faptului că experiențele comunității reprezintă fundalul de inteligibilitate pentru modelul cultural difuzat. Dimpotrivă, identitatea în individ a subiectului metafizic dat face, în acest caz, ca raportul între experiență și modelul cultural să fie inversat. Și anume, dacă model cultural este a priori identic în toți indivizii empirici, atunci el este cel care conferă oricărei experiențe inteligibilitatea, și nu invers.

Ajungem astfel la termenul incurșurii noastre. Când experiența este logic (adică inteligibil) anterioră modelului cultural, atunci identitatea comunității este urmarea naturală a existenței unui patrimoniu comun de experiențe tipice. Pe linie de consecință, identitatea individuală rezultă din identitatea de experiență a comunității. Când însă modelul cultural este un soi de program logic anterior oricărei experiențe posibile, identitatea este în mod fundamental ireductibilă: ea rezultă din proliferarea în indivizi a tipului metafizic dat și este deopotrivă principiu și finalitate a lumii. În primul model indivizii pot sta, prin învățare, oricît de în preajma centrului lumii; în cel de-al doilea model, fiecare individ este chiar centrul lumii, prin simplul fapt de a proclama identitatea sinelui empiric cu subiectul metafizic dat.

Amestecul și indeterminarea

Este interesant de remarcat că modelele metafizice propuse pentru a explica unitatea de reacție nu implică în mod univoc un singur tip de ontologie, ci mai multe. Punctul de vedere difuzionist poate fi foarte bine caracterizat ca *esențialist*, dacă ne gîndim că centrul de difuziune se comportă ca niște esențe iar creația periferiei ca niște manifestări imperfecte ale formelor invariante transportate din centru. Dar, în egală măsură, *esențialist* pare a fi și teza proliferării simultane: într-adevăr, fiecare individ, întrucît este chiar subiectul metafizic, e perfect solidar cu ideea de clasă; subiecții sînt esențe identice, independente, discontinue și invariante. Pe de altă parte, modelul non-separabilității admite și o interpretare de tip *populaționist*: într-adevăr, îndată ce ontologia lumii este dată de un pluralism de monade, cum se întîmplă la Leibniz, avem de-a face cu un mod de gîndire potențial populaționist. Mai mult, chiar și modelul difuzionist admite o ontologie de tip populaționist, dacă luăm în considerare fie și numai proliferarea centrilor de difuziune la periferie; în schimb, modelul concurent devine esențialist dacă privim lumea din punctul de vedere al subiectului metafizic unic.

Situația semnalată nu este deloc rară. Să ne amintim că, așa cum a argumentat K.R. Popper, o epistemologie optimistă conduce în mod natural atît la ideile liberalismului (dedus de el astfel: "Omul este capabil să cunoască; prin urmare, el poate fi liber"), cit și la justificarea pretenției autoritarismului de a controla toate domeniile vieții (sub forma: dacă adevărul e manifest, atunci eroarea e consecința ticăloșiei iar faptul de a o comite trebuie sancționat penal). Un alt exemplu este oferit de întrebuintarea unui instrument matematic tipic populaționist, cum este statistica, după îndrumările unei gîndiri esențialiste: spre pildă matematicianul și demograful belgian Quételet, care era discipolul lui Laplace, dorea să descopere esența omului prin număr. În acest scop el a calculat statistic ceea ce numea un *homme type*, considerînd că omul mediu este esență iar variațiile de la medie reprezintă pur și simplu erori (Adolphe de Quételet, *Recherches statistiques*, 1844). Această situație sugerează că numai în situații extreme de rare agregarea doctrinelor care slujesc drept presupuziții tacite ale judecăților noastre este netedă și lipsită de echivoc. Amestecul pare a fi regula. Și aceasta gîndire personală; dar și datorită împrejurării, cu totul remarcabile, că unitatea de uniformitate stilistică

(să-i zicem, în termeni de arhitectură, *modulul* construcției) este mai mare decît efortul individual. Unitatea gîndirii nu este, paradoxal, gîndul, ci este cultura.

Despre cine vorbim?

Un neam și mai multe popoare

E timpul să tragem concluziile. Când spunem, deci, că o comunitate este una? Fie atunci cînd fundamentul unității identității este dat de unitatea experiențelor capitale, fie cînd uniformitatea tipului metafizic în membrii colectivității este deosebit de pronunțată. În primul caz unitatea experiențelor face inteligibilă identitatea fiecărui individ, în cel de-al doilea identitatea tipului metafizic determină unitatea comunității. Când identitatea rezultă din unitate, avem de-a face cu o identitate "funcțională" și nu cu una "metafizică", cum se întîmplă atunci cînd unitatea rezultă din identitate. Este motivul pentru care comunitatea care corespunde tipului "funcțional" de identitate este mult mai puțin integrată decît tipul de comunitate care corespunde identității "metafizice". Ultimul tip de comunitate ar putea fi adecvat descrierii societăților tradiționale, în timp ce primul ar părea mai potrivit comunităților mai "dezarticulate", cum sînt cele moderne. Într-adevăr, în modelul non-separabilității recunoaștem cu ușurință "realități" precum cele desemnate, la noi, prin expresiile *țărănul român, satul românesc, dimensiunea românescă a existenței, sentimentul românesc al ființei* etc. În timp ce prin modelul difuzionist al identității funcționale putem descrie mai ușor diformitățile suferite de identitatea noastră ca urmare a agresionilor la care a fost supusă de implantarea regimului comunist în România. Opinia mea este că modul contradictoriu și mutual agresiv în care societatea românească post-totalitară a răspuns la cei cîțiva stimuli cruciali de după 1989 (e.g. evaluarea moștenirii comuniste, recunoașterea crimelor și atrocităților regimului comunist, discernămintul față de valorile României clasice (1866-1938), seizarea corectă a ceea ce trebuie făcut și a momentului potrivit etc.) dovedește fără dubiu un fapt: că poporul român a ieșit din comunism dezbinat în identități adverse. Chiar și numai faptul că o parte a populației românești nu poate trăi fără justiția pe care o reclamă crimele trecutului comunist, în timp ce cealaltă parte nu mai poate trăi dacă această justiție este făcută reprezentînd un indiciu teribil al alterării aceluia profund *ressort* al identității unei comunități, care este simplul justiție. Oamenii care nu resimt la fel urgențele faptei morale nu pot forma o comunitate. Prin fracturile acestei dezbinări de instincte poate fi citită fără efort etologia diformității: sub presiunea unității de comandă a penitenciarului comunist, diversele grupe de români au trăit istorii foarte diferite, care au constituit tot atîtea *seturi distincte de experiențe cruciale*; aceste experiențe cruciale, diferite pînă la adversitate, au format, prin exercitare, instincte ireductibile diferite: odată presiunea de cazarmă înlăturată, românii s-au trezit mai diferiți între ei decît oamenii unor nații diferite. Minciuna unității de monolit ascundeți fișurarea unei identități inalterabile. Legănăt în mitul linguiștilor al indestructibilității esenței țărănului român, ne-am dovedit neașteptat de alterabili, de vulnerabili, de apti pentru a ne lepăda și înjoi *ființa noastră cea de toate zilele*. Asigurați de bovarice reverii privind identitatea noastră metafizică, am capotat straniu de lamentabil la exercitarea ei cotidiană. Or, o identitate care nu se verifică este fie falsă, fie închipuită. Cred că trebuie să renunțăm la himerele de prost gust al *țărănității* noastre eterne și să acceptăm cu modestie faptul că am fost formați de experiențe cruciale foarte diferite, în ciuda împrejurării că toți am fost victime ale experimentului de modificare a naturii umane prin frică și degradare calculată. Altfel spus, același *experimentum in anima vili* a fost prilej pentru asumarea unor experiențe cruciale atît de diferite, încît poporul român a ieșit din comunism dezbinat în populații cu instincte fundamentale adverse. Genocidul a fost insidios dublat de un etnocid pe care, voișii, subiecți lobotomizați îl ignoră.

NICOLAE CONSTANTINESCU

Cuvîntul Opoziției politice

România nu este o țară care să poată fi lăsată în voia sorții sau la placul oricui și nu putem fi indiferenți la nici una din durerile ei...

Și iată că după 45 ani de comunism pe față și 4 ani de comunism mascat, am ajuns o țară împovărată de griji, cu o populație sărăcită, imbolnăvită trupește și sufletește...

Cine a reușit "maron performanță" de a înălțura leul românesc din rîndul monedelor competitive, cine a sărăcit pădurile României, cine a supt petrolul din Valea Prahovei...

Dar opțiunea aceasta a rămas și astăzi. Se poate spune că, așa cum cea mai mare parte a poporului român a fost indignată că Ion Iliescu s-a dus repede să-și încheie țura la "Înalta Poartă" de la Moscova...

În Decembrie '89 s-a murit și s-a strigat "Jos comunismul!". Dar acest lucru nu vine de la sine. Pentru înlocuirea sistemului comunist era necesar ca mișcarea revoluționară anticomunistă să schimbe structurile instituționale...

În formularea cea mai scurtă posibilă, structura comunistă este forma de organizare care devine falimentară datorită exceselor, nemăsuratelor cheltuielilor de regie. Deci, în timp ce în capitalism pentru producerea unui bun de vânzare trebuie salarizați un număr X de oameni...

Comunismul a încercat să impună românilor o nouă formă de sclavie prin instituționalizarea omului-unealtă și a femeii-reproducătoare. Această gravă înaltă a zămislit revolta din '89 care a dus la căderea lui Nicolae Ceaușescu...

acapararea bogățiilor țării și vizuarea lor la mezar unor profitori de ocazie, controlul politic și economic al țării.

Conservarea structurii statului-partid la nivel administrativ, conservarea structurii proprietății de stat în industrie și agricultură, conservarea fondurilor PCR, UTC, UGSR și ale gospodăriilor de partid...

Noua echipă de foști activiști și lucrători de Securitate înțelege prin "democrație originală" o libertate fără nici un fel de îngrădiri pentru ea, în timp ce "poporul unic muncitor" îi asigură traiul în foame, frig și nesiguranță.

În orice țară normală, Opoziția este chemată să cenzureze devierile de la normele ale Puterii. În timp ce în regimurile comuniste, unde domnește "atoateștiuturul" activist de partid...

Opoziția politică din România trebuie să creadă și să facă dovada că stăpînește mai bine decît Guvernul acele probleme pentru care populația este nemulțumită. Opoziția politică nu are decît o singură soluție: să învingă Guvernul pe propriul lui teren.

Pînă la preluarea conducerii țării, Opoziția trebuie să cenzureze în permanență elanul antidemocratic, restaurator și profund nepatriotic al actualilor guvernatori. Într-o convorbire televizată între Eugen Ionescu și Gabriel Liiceanu despre bine și rău...

Rău în România este astăzi teama de adevăr a Puterii, criza de încredere în fruntea propriu a Opoziției, frica de a spune ce gîndeste toată lumea, deci lipsa curajului opiniei. Întă de ce, alături de Opoziția politică, Puterea trebuie să aibă în față și o Opoziție civică. Poți filtra cu oamenii tăi toate partidele Opoziției...

Nimic nu instruește mai bine Puterea ca presiunea venită de jos. Opoziția civică, sindicatele, studenții, toți cei care gîndesc și simt românesc, trebuie să cenzureze acțiunile lor drept complementare opoziției politice. Dacă Puterea trebuie învățată că ea nu poate guverna democratic fără Opoziție...

JOZEF DARSKI

Există oare o alternativă politică în fața comuniștilor?

● capitalismul s-a clădit în Europa de Est cu voia comuniștilor ● comuniștii nu au revenit la putere pentru că, de fapt, n-au părăsit-o niciodată ● au cedat o parte din putere, dar nu armata, serviciile secrete sau mass-media ● la transformarea comunismului în postcomunism au participat trei forțe politice: 1. comuniștii (deveniți postcomuniști); 2. centristii ("intelighenția" partidului, experții, ziaristii, foștii colaboratori ai poliției secrete); 3. anticomuniștii (forța cel mai tirziu constituită și cea mai slabă)

(Urmare din numărul 51/1993)

În a doua etapă se dăduse lupta pentru controlul frontierelor între centristii și anticomuniști. În cazul României, schema este oarecum încurcată din pricina scenariului local - o lovitură de stat deghizată într-o revoluție singeroasă...

Anticomuniștii au cîștigat în "Sajudis"-ul lituanian, în Uniunea Forțelor Democratice bulgare, în Frontul Popular Creștin Democrat moldovenesc, în Forumul Civic ceh și, în mare parte, în Frontul Popular bielorus, ca și în "RUH"-ul ucrainean.

În Estonia, Letonia, Slovacia și Polonia, unde mișcarea comitetelor de cetățeni juca în perioada alegerilor din 1989 același rol ca cel al fronturilor populare, al forumurilor etc. din celelalte țări comuniste...

Constat trei motive ale înfrîngerii: - ideologizarea luptei politice, ceea ce s-a petrecut în Polonia și în Lituania și ceea ce se va întîmpla cu siguranță în Basarabia. În situația prăbușirii economice, alegătorii nu-și vor manifesta interesul față de lozinci ideologice, ci vor fi interesați de pragmatism;

separat, că urmare a fiasco-ului reuniunii reprezentanților celor trei curente de la Lakkitelek.

Numai în Republica Cehă și în Estonia anticomuniștii s-au arătat în stare să cîștige alegerile și să preia puterea pentru o durată mai lungă. Totuși, chiar în aceste două țări, coalițiile la putere depind de micile grupuri centriste care joacă un rol de rangul trei (social-democrații lui Marju Lauristin în Estonia și creștin-democrații lui Josef Lux în Republica Cehă).

Se pune deci întrebarea: "De ce oare au pierdut anticomuniștii lupta pentru putere în Europa postcomunistă, chiar atunci cînd ei aveau șanse de cîștig?"

Anticomuniștii au avut împotriva lor două forțe care, în ciuda faptului că se luau la întrecere pentru cîpătarea posturilor politice, se uneau însă întotdeauna întru apărarea intereselor lor comune și au rămas leale față de centrul de la Moscova.

Cred că anticomuniștii au pierdut mai întîi din pricina propriei lor strategii politice greșite. De aceea, ei își merita soarta. Totuși, victoria anticomuniștilor în unele țări-cheie din zona noastră (Polonia) ar fi putut declanșa reacția în lanț a dominonului în toate celelalte țări postcomuniste, mai slabe, și lucrul acesta ar fi produs schimbări ireversibile.

În Polonia și în Lituania și ceea ce se va întîmpla cu siguranță în Basarabia. În situația prăbușirii economice, alegătorii nu-și vor manifesta interesul față de lozinci ideologice, ci vor fi interesați de pragmatism;

- folosirea naționalismului cu instrument de luptă politică, ceea ce a și dus la victoria postcomuniștilor în Lituania și va face cu puțință victoria electorală a postcomuniștilor fostului premier ungar Nemeth și a centristilor liberali din Ungaria (care nu trebuie confundat cu tinerii liberali). Este adevărat că, în ambele cazuri, dezvoltarea naționalismului a fost stimulată din exterior...

- clericalismul, care a căpătat cea mai completă formă în Polonia, dar care poate juca un rol deosebit în toate țările postcomuniste cu majoritate catolică. Clericalismul a pricinuit în Polonia respingerea dreptei anticomuniste ("decomunizatoare"). Dreapta din Polonia s-a încercat să găsească izvoarele puterii sale mai mult printre episcopi decît în societate și ea a trebuit să plătească pentru această greșală...

- clericalismul, care a căpătat cea mai completă formă în Polonia, dar care poate juca un rol deosebit în toate țările postcomuniste cu majoritate catolică.

Cred că dreapta neo-naționalistă și laică (în sensul de a nu fi concentrată spre religie) s-ar putea opune celorlalte două forțe politice, și anume: postcomuniștii și centristii. Desigur, lucrul acesta nu ne va garanta o victorie electorală, dar o poate face posibilă. Pe urmă, va veni vremea de comunizării, lustrajii și construirii capitalismului pentru toată lumea.

Traducere de GABRIELA LYKIARDOPOL

LÁSZLÓ KARSAI

Evreii și comunismul: stăpîni sau sclavi? I

În perioada 11-14 noiembrie 1993, în stațiunea turistică Dobogókő (Ungaria), s-au desfășurat lucrările celei de-a 3-a conferințe a Forumului Evreiesc European. Primele două conferințe au avut loc la Paris (1990) și Londra (1992). Localizarea celei de-a treia conferințe în Ungaria a impus tema generală a întâlnirii: "Evreii din Europa centrală și răsăriteană: o specie pe cale de dispariție?". Protocolar, lucrările conferinței au fost deschise de ministrul ungar al afacerilor externe, dl. Géza Jeszenszky, al cărui discurs inaugural a dezamăgit pe participanți (citeva sute), veniți din toate țările europene, din SUA și Israel. Din păcate, domnia sa a optat pentru o retorică propagandistică, fiind mai preocupat de fărâșirea unei imagini favorabile țării sale decît de revelarea adevărului privind mișcările antisemite din Ungaria de ieri și de azi. Afirmările domniei sale au fost pe loc amenadate, corectate și completate de dl. Mátyás Eörsi – parlamentar din partea partidului de opoziție, Democrați liberi –, care a prezentat o imagine mult mai credibilă. Pe marginea temei conferinței au fost invitați să prezinte comunicări mai mulți istorici, publiciști, sociologi și politologi: Shimon Samuels (Franța), Ezra Schmoor (Anglia), Marshall Breger și Norman Patz (SUA), László Karsai și Miklós Hernádi (Ungaria), Yossi Olmert (Israel), Irene Runge (Germania), Andrei Cornea și Andrei Oișteanu (România).

Redăm cea mai mare parte din comunicarea lui L. Karsai, "Evreii și comunismul". Fără îndoială, acest subiect (tabuizat de unii, mitologizat de alții) prezintă interes pentru cititorii români, chiar dacă textul se referă în bună măsură la situația specifică Ungariei. Născut la Budapesta, în 1950, László Karsai este cercetător la Institutul de istorie al Academiei ungare de științe, fiind autorul unor importante lucrări privind istoria evreilor și a antisemitismului în Ungaria.

ANDREI OIȘTEANU

Cine este evreu?

La început, trebuie să încercăm să definim câteva concepte fundamentale. Cine este evreu? Conform canoanelor religioase, evreu este fie cel care practică religia evreiască, fie cel care s-a născut din mamă evreică. Antisemiții îi consideră evrei pe mulți oameni care nu îndeplinesc condițiile de mai sus, dar se încadrează în prevederile legilor de la Nürnberg, date de Hitler în 1935 pentru "protejarea rasei", adică a unuia sau doi bunici evrei.

Astfel, cînd vorbesc despre "evreii Nürnberg", mă refer la oameni care nu se consideră ei înșiși evrei, dar erau totuși socotiți evrei de cei din jurul lor, inclusiv de antisemiți.

Este bine cunoscut faptul că antisemitismul este cea mai profundă, mai universală și mai prelungită formă de ură care a existat vreodată în cadrul civilizației umane. Evreii au fost ușiți în aceeași măsură în societățile păgîne, creștine și laice. În viziunea naziștilor, evreii s-au născut comuniști, în timp ce socialiștii și comuniștii spun că evreii s-au născut capitaliști. Dar, dincolo de noțiunea obscură a originii comune, care ar fi numitorul comun al evreilor francezi atești asimilați, al evreilor-artizani din Thessaloniki, al doctorilor evrei neologi (reformatori) de la Berlin sau al celei de-a doua sau a treia generații de emigranți evrei din America?

Este de asemenea important să se facă deosebirea între diferitele feluri de antisemitism. Consider că cineva este antisemit selectiv sau moderat dacă acceptă asimilarea evreilor (nu neapărat printr-o schimbare de religie), dar nu-l suportă pe evreii care "se comportă urît", care sînt prea religioși sau a căror politică este de tip comunist, liberal etc. În cazul antisemiștilor moderati, opoziția față de evrei nu are o bază politică, ideologică sau religioasă; pozițiile politice sau ideologice adoptate de evrei sînt în directă legătură cu faptul că strămoșii lor au practicat religia evreiască și ei sînt atacați ca liberali evrei sau comuniști evrei chiar dacă sînt doar "evrei Nürnberg", adică cel puțin trei dintre bunicii lor au părăsit iudaismul cu mult timp în urmă.

Pentru a putea înțelege legătura dintre evrei și comunism trebuie să începem cu istoria modernă a antisemitismului rasist. La sfîrșitul secolului trecut, chiar și liberalii convinși le-a venit greu să creadă că evreii și-au realizat spectaculoasele lor succese prin mijloace oneste, adică prin talentele și munca lor.

Iluzia pierdută a asimilării

Cei care au ieșit învingători de pe urma schimbărilor revoluționare ce au avut loc în secolul XIX au descoperit că evreii, care mai înainte nu fuseseră de vîrut nicîieri, își părăsiseră ghetourile pentru

a deveni, peste noapte, promotorii modernizării. Majoritatea celor care nu erau evrei nu vedeau cu ochi buni faptul că mulți dintre aceștia își lăseseră ghetourile și, dintr-o postură de minoritate tolerată, au dubîndit o influență considerabilă în multe domenii ale vieții economice, politice și culturale. Terenul cîștigat de evrei a devenit sursa unor conflicte serioase și în Ungaria. Înainte de 1914, cea mai bună parte a elitei politice și a vieții intelectuale considera pe oricine "ungur bun" cu condiția ca el să dorească să învețe limba maghiară și să sprijine politica de maghiarizare dusă într-un imperiu multicultural. Abia după 1919 antisemitismul rasial a ajuns aproape la apogeu. Ideologiile romantice, rasiste, neo-naționaliste puneau accentul pe sînge, pe origine, pe un obscur, intranșabil și prost definit "Volksgeist" (suflet național). Evreii erau considerați un popor complet străin de adevăratul popor maghiar, fiind reprezentanții Orașului, ai Capitalismului, ai Burgheziei. Istoricii sînt de acord că evreii unguri reprezentau cel mai bine asimilat grup din întreaga Europă de Est. Oricum, nu a existat o clasă mijlocie omogenă, puternică, cu care să se fi putut contopi evreii. Istoricul israelian Asher Cohen a spus că evreii unguri s-au asimilat într-un vid social. Eșecul asimilării evreilor a devenit clar doar atunci cînd alte grupuri sociale, inclusiv grupurile ungarești, au ajuns să ocupe chiar pozițiile pe care le ocupaseră pînă atunci evreii.

Gelozia antisemiștilor pare, la prima vedere, pe deplin justificată. În 1927, 34% din posesorii unei sume ce depășea 2 milioane pengó erau evrei. 50% dintre doctori, 33% dintre funcționarii industriali, 53% din lucrătorii din comerț, 34% dintre specialiștii erau evrei. În anul 1938, 60% din profesorii de jurist din Budapesta și chiar 52% din cele din provincie erau ale evreilor și tot evreii ocupau două treimi din posturile de juristi care aduceau venituri ce depășeau 25 mii pengó pe an. Cu toate că doar 5-6% din populația țării era evreiască, 26% din cei cu studii medii și 17% din cei cu studii superioare erau evrei.

În conformitate cu analiza profesorului Jakob Katz, au apărut cel puțin trei răspunsuri distincte date antisemitismului deja în secolul trecut. Suporterii asimilării susțineau că antisemitismul nu este altceva decît "socialismul neghiobililor", datorat anomaliiilor sociale și mentale. Nici nu ar mai exista antisemitism dacă:

- competitorii evreilor ar fi mai puțin geloși
- evreii ar fi mai puțin ambițioși
- cei care nu sînt evrei ar fi cu adevărat toleranți.

Răspunsul sionist s-a bazat pe experiența deprimantă că evreii nu vor fi niciodată capabili să se integreze complet într-o societate de ne-evrei. Pentru Herzl și discipolii lui, antisemitismul era o "boală" adusă de simpla prezență în alte țări a

unui popor fără un stat și fără patrie. De aceea, soluția trebuia să fie una singură: emigrația.

Pentru socialiștii și comuniștii, antisemitismul a fost provocat de către sistemul capitalist: în timpuri de criză, comercianții, bancherii și speculanții de bursă evrei pot fi supuși cu ușurință atacurilor critice. Singura soluție este oferită de socialism: într-o societate unde toți membrii sînt egali nu va exista antisemitism.

Radicalismul evreiesc

În aceste condiții, prezența masivă a evreilor în diferite mișcări socialiste, social-democrate, anarhiste și comuniste este mai mult decît logică. O acceptare a internaționalismului mesianic predicat de socialiștii și comuniștii a dat multor evrei posibilitatea de a scăpa de iudaism într-o lume a minturii universale, o lume ne-evreiască.

Oricum, de mai mult de un secol, chiar și mișcările de stînga, socialiste și comuniste, au avut vederi antisemite și antisioniste. Proudhon, Fourier și tovarășii lor, urmînd ideile lui Marx, l-au înfățișat pe evreu ca un exploatare venetic, parazit. Pe de altă parte, antisemiții au scos în evidență destructivitatea, subversivitatea, radicalismul și alte trăsături asemănătoare ale evreilor.

Trebuie să acordăm puțină atenție radicalismului evreiesc.

S-a dovedit sociologic că au existat puțini evrei radicali, dar au fost foarte mulți evrei participanți la mișcările revoluționare. Psihologul social olandez Ernest van der Haag a scris că abia 5 din 100 de evrei au fost radicali, dar 5 din 10 revoluționari au fost evrei. Așa că este o greșeală să spunem că evreii tind să fie radicali. Totuși, în tot cursul istoriei numărul de evrei din rândurile revoluționarilor a fost totdeauna relativ mare.

Încă de cînd s-a știut că evreii erau foarte bine reprezentați în diferitele mișcări socialiste și comuniste s-au oferit multe explicații, foarte diferite între ele. Unii au spus că totul se trage din tradiția religioasă evreiască, o tradiție care disprețuiește și critică alte religii. Această explicație pierde din vedere faptul că evreii care aparțin mișcărilor subversive au fost atei convinși și împotriva Bisericii.

Într-o analiză autocritică făcută de Jakob Klatzkin citim că la sfîrșitul secolului trecut evreii care s-au alăturat mișcărilor radicale erau creativi, educați, dinamici și... destructivi. Eray prea dornici să fie acceptați. Doreau să medieze între culturi naționale fără a pătrunde în profunzimile sentimentelor naționale. Ei erau acasă oriunde și totuși nu aveau patrie, aveau o pasiune pentru radicalism, negație și distrugere. Mai precis, deoarece nu aveau rădăcini, acești proletari spirituali au pornit să schimbe lumea întreagă.

Partidele politice de stînga din Anglia și Franța au încercat, la sfîrșitul secolului trecut, să lupte împotriva imigrației evreilor galițieni prin slogani antisemite. Între cele două războaie mondiale, atît troțkistii cît și suporterii Frontului Național al lui Mosler s-au referit deseori la puterea financiară a evreilor și la presupunerea că sionistii aveau un profit de pe urma antisemitismului. Partidele de stînga din toată lumea erau unite în această privință: toate condamnau iudaismul ca pe una dintre religiile reacționare ale lumii, în timp ce considerau sionismul o mișcare care are ca scop scindarea unității mișcării muncitorești.

Secolul XIX, care s-a sfîrșit abia în 1914, a fost în esență o perioadă optimistă. Foarte mulți oameni au crezut că progresul social împreună cu dezvoltarea tehnologică vor rezolva toate problemele, vor elimina crizele și vor face din fiecare om fratele aproapelui său prin trecerea la o bunăstare universală. Această imagine idilică a fost contestată de viziunile catastrofale lansate de antisemiții și anticapitaliștii radicali.

(Continuare în numărul viitor)

Traducere de ADRIANA TUDOR

Scurtă istorie a unei demisii

• Într-un comunicat dat publicității pe data de trei ianuarie a.c., Consiliul Național al Audiovizualului și-a manifestat dezaprobarea față de modul în care Paul Everac a organizat programul de Revelion și l-a invitat pe acesta la o discuție. Directorului TVR i s-a trimis o listă cu patru puncte ce urmau să fie dezbătute: 1) programul de Revelion; 2) nerespectarea de către Televiziune a regimului publicității stabilit prin normele elaborate de CNA în urmă cu șase luni; 3) depășirea orelor de emisie pe programul 2, prin intrarea peste emisia posturilor private; 4) difuzarea pe data de 30 decembrie a filmului despre Antonescu. Drept răspuns, CNA a primit o adresă de la directorul TVR, prin care acesta îl anunța că nu va participa la o întâlnire pe care o consideră lipsită de sens, deoarece CNA nu are dreptul să se pronunțe asupra calității programelor Televiziunii. Acest răspuns a fost însoțit de o listă de opinii favorabile referitor la programul de Revelion.

• Convocarea directorului TVR la CNA a urmat trimiterii de către CNA a șase avertismente scrise către TVR. Conținutul acestora era legat în special de extinderea reclamelor la tutun și alcool, deși CNA prevăzuse eliminarea lor treptată până la 1 ianuarie 1994, și de extinderea orarului de emisie pe programul 2, prin intrarea peste emisia posturilor private ce aveau licență de emisie după ora 23.00. Dat fiind refuzul lui Paul Everac de a se prezenta în fața CNA, acesta a hotărât să se adreseze Comisiilor pentru cultură, artă și mass-media ale Parlamentului, anunțând în același timp că va trece la aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege. Prima sancțiune este amendarea TVR cu 2-5% din cifra de afaceri a anului precedent.

• Vineri 7 ianuarie a.c., CNA și Consiliul de administrație al TVR, în frunte cu Paul Everac, au fost convocați la Comisia pentru cultură, artă și mass-media a Camerei Deputaților. Principala problemă discutată a fost situația serialului Dallas, al cărui contract de cumpărare prevedea distri-

buirea lui împreună cu reclama la țigările Kent. Pentru că audiența Dallas-ului atinge valori foarte ridicate, mergând până la 94%, CNA nu vrea să interzică serialul, deși ar avea dreptul să o facă. A propus în schimb renegocierea contractului. Membrii Consiliului de administrație care erau prezenți nu aduseseră însă cu ei dosarul cu contractul respectiv, și nici unul dintre ei nu cunoștea prea bine problema. În lipsa termenilor exacti ai contractului, discuția s-a purtat mult timp în gol, până când Radu Coșarță a avut ideea de a trimite pe cineva la Televiziune să aducă dosarul. Spre sfârșitul întrevederii a sosit și dosarul, din care membrii Comisiei au dedus că s-ar putea renunța la spotul publicitar. Ca urmare a discuției avute la Comisia parlamenta-

ră, cei doi vicepreședinți ai consiliului de administrație al TVR, Radu George Serafin și Dionisie Șincan, au luat inițiativa renegocierii acestui contract. Reprezentanții firmei Kent nu au acceptat înlocuirea spotului publicitar la țigările Kent cu reclama la un alt produs.

• În fața Comisiei parlamentare, directorul TVR și-a asumat întreaga răspundere pentru difuzarea filmului despre Antonescu, spunând că nu a văzut caseta înainte de difuzare, dar că ea i-a fost recomandată călduros de senatorul C.V. Tudor.

• Gabriel Tepelea, președintele Comisiei pentru cultură, artă și mass-media a Camerei Deputaților, le-a spus celor prezenți că nu această comisie trebuie să le rezolve lor problemele. Fiind instituții democratice, trebuie să-și găsească singuri soluțiile, nu să le aștepte de la Parlament. "Ne-am despărțit în condiții destul de tensionate", a declarat la sfârșitul întrevederii ce a durat șase ore Ecaterina Oproiu, membră a CNA. "Cum am venit, așa am plecat. Dl. Tepelea ne-a spus că vom fi noi pedepsiți dacă nu pedepsim Televiziunea", a mai adăugat ea.

• Unii membri ai Comisiei parlamentare au promis că vor grăbi punerea pe rol a Legii de organizare și funcționare a Societății Române de Radio și Televiziune, care va reglementa, între altele, numirea și demiterea directorului general al TVR. Dar cum până la adoptarea acestei legi Televiziunea nu poate rămâne fără director, s-a convenit ca numirea acestuia (implicit și demiterea) să o facă primul-ministru, deși nu intră în atribuțiile sale.

• Luni 10 ianuarie a.c., Paul Everac și-a prezentat demisia, pe care mai întâi a citit-o pe postul național de televiziune, iar apoi a trimis-o primului-ministru, care a aprobat-o în principiu. Nici măcar în textul demisiei Paul Everac nu și recunoaște vreo vină, ci tinde să-i acuze pe toți ceilalți, din interiorul sau din afara Televiziunii, pentru insuccesul directoratului său. Directorul TVR a solici-

tat ca demisia să devină operantă după expirarea concediului de odihnă, urmând ca în absența sa conducerea să fie preluată de Dionisie Șincan. Explicația acestei amânări a demisiei este proiectata călătorie în SUA a lui Paul Everac, unde a fost invitat de către un canal de televiziune american, în calitate de director general al TVR. CNA însă nu s-a declarat mulțumit doar cu această demisie. Titus Raveica, președintele CNA, a declarat că vor cere și demisia Consiliului de administrație al TVR, care este în egală măsură răspunzător pentru greselile comise, cu atât mai mult cu cât acesta i-a atribuit lui Paul Everac puteri discreționare.

• Tot luni, Comisia pentru cultură, artă și mass-media a Senatului, întrunită pentru a discuta cazul lui Paul Everac, a propus trei posibili succesorii la funcția de director general al TVR: Sergiu Nicolaescu, Dinu Săraaru și Dumitru Popa. Aceste propuneri urmau a fi înaintate Guvernului.

• Începând cu 11 ianuarie, Dumitru Iuga, președintele Sindicatului Liber din TVR, a declarat greva saunei pe termen nelimitat, până când Paul Everac va părăsi definitiv Televiziunea.

• În cadrul ședinței Guvernului din 11 ianuarie, premierul Văcăroiu l-a numit pe Dumitru Popa director general interimar al TVR, până la adoptarea Legii de organizare a Societății Române de Televiziune. Dumitru Popa, fost lector la "Ștefan Gheorghiu" și redactor la "Știința", a condus până în prezent Departamentul imagine publică al Guvernului.

Până în ultima clipă, Paul Everac s-a considerat inocent, victimă a unui complot. El nu a înțeles cauzele campaniei de presă pornite împotriva sa și a susținut că a demisionat doar ca urmare a unor presiuni neelocute. Demisia sa rămâne o victorie a opiniei publice și a presei independente.

OGANA ARMEANU

Preșe

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ împreună cu INSTITUTUL PENTRU ȘTIINȚE UMANISTE - VIENA

organizează un program de burse Translation Program 1995. Sînt invitați să participe traducători care au în proiect traducerea unei lucrări importante din domeniul științelor sociale și umaniste.

Prezintă interes pentru program traducătorii într-o limbă est-europeană într-o limbă vest-europeană sau invers.

♦ Candidații acceptați vor primi o burse care să le acopere o ședere de șase luni, ianuarie-iunie sau iulie-decembrie, la Institutul de Științe Umaniste din Viena pentru a-și realiza proiectul. În această perioadă ei vor beneficia de un birou, un calculator IBM-PC și de acces la sursele de informare din institut.

♦ Dosarele, redactate în limba engleză sau germană, trebuie să conțină:

- un curriculum vitae care să includă o listă a traducerilor publicate
- numele și autorul lucrării ce va fi tradusă, precum și motivația opțiunii
- o copie a contractului cu editorul care va publica traducerea sau o scrisoare de intenție a unui editor; dovada dreptului de a traduce și publica lucrarea respectivă; data stabilită pentru publicarea lucrării

♦ Vor fi preferate lucrări care prin tematica lor sînt legate de domeniile de cercetare și proiectare în lucru ale institutului. Acestea sînt:

- *Filosofia politică din sec. IX și XX*
- *Teorii ale genului în cultură*
- *Filosofia lui Jan Patocka*
- *Istoria ideilor politice și economice din Centru și Estul Europei*
- *Istoria modernă a Europei Centrale: societate și politică*
- *Costul social al transformărilor economice din Europa Centrală*

- Transformarea învățămîntului universitar național și a sistemelor de cercetări din Europa Centrală

♦ De asemenea, Institutul de Științe Umaniste din Viena organizează programul Translation Fellowships in Art History 1995 pentru specialiști și traducători din domeniu.

♦ Acest program își propune să acopere lipsuri din domeniul literaturii legate de înțelegerea artei și istoriei acesteia, incluzînd istoria artei, estetico și filosofia artei, și să încurajeze schimbul de idei între diferite țări în acest domeniu.

♦ Programul Translation Fellowships in Art History 1995 este sponsorizat de "The Getty Grant Program".

♦ Condițiile de desfășurare și înscriere la acest program sînt aceleași cu cele menționate mai sus în cadrul programului Translation Program 1995.

♦ Ultima zi pentru depunerea dosarelor pentru ambele programe este 31 ianuarie 1994. Candidații vor fi anunțați despre rezultatul selecției în aprilie 1994.

♦ Pentru înscrieri și informații suplimentare adresați-vă la sediile Fundației Soros pentru o Societate Deschisă:

- BUCUREȘTI: Bd. Ana Ipătescu 38, CP 22-196, cod poștal 71102;
- TIMIȘOARA: Piața Operei 2, et. 3, cod poștal 1900; tel: 096/190 804;
- IASI: Bulevardul Copou 19, CP 1356, of. poștal 6; tel: 098/146 935, 147 241, 147 804; fax: 098/147 100;
- CLUJ: Str. Galaxiei, tel/fax: 095/150 163 Str. Mărușii; tel/fax: 095/197 121.

EDITURA ENCICLOPEDIA

EDITURA
ENCICLOPEDIA
Calea Bucureștilor 117
11168 BUCUREȘTI
Tel: 011 210 00 00
Fax: 011 210 00 00

EDITURA
ENCICLOPEDIA
Calea Bucureștilor 117
11168 BUCUREȘTI
Tel: 011 210 00 00
Fax: 011 210 00 00

Fiecare zi pentru Sarajevo 2

O a doua iarnă pentru Sarajevo. Cu tot cortegiul ei de suferințe și de umiliri. Pentru a nu adăuga rușinii uitarea, canalul de televiziune franco-german Arte și organizația Reporters sans frontières au cerut din partea a treisprezece publicații europene să consacre, o dată pe

săptămână, o cronică despre capitala bosniacă rănită. Este intervalul celor treisprezece săptămâni de iarnă. Această acțiune încearcă să împiedice o capitală să se transforme în ghetou, iar nepuțința noastră să devină indiferență.

ADELINO GOMES

Ultima zi a anului la Sarajevo: "Și totuși, sîntem în viață"

"Helahoba, Helahoba! Magina de cusut a văduvei sărmană ucisă de o lovitură de baloneta! (...) Masa unde bătrînii jucau! (...) Nu este decît un singur curent, un singur val o singură dîră de oroare."

Fernando Pessoa/Alvaro de Campos

În ajun, neavînd nici ciocolată, nici zahăr, nici unt, musulmana Besgalic se decide să facă prăjituri pentru sărbătorirea noului an. Încă un fel de a se păstra în deoaze cu celelalte femei, cum este și igiena ei în stradă machiată și îmbrăcată cu cea mai bună garderobă, și după zi, pe aceeași stradă în care șapte obuze au căzut cu numai cîteva ore înainte de miezul nopții în ultima zi din an.

Ea traversează strada cu magazine închise din cartierul musulman Bascazija, cu o pălărie de un roșu țipător, un mantou de blană până la călește, și se îndreaptă spre Unis-Tours, un fel de cooperativă de stat unde comercianții își vînd rezervele no-rechiziționale încă de război.

Înainte ca frigul dimineții să-i înghețe obraji, Besgalic Zumreta, musulmană bosniacă născută la Tuzla, la 130 km de aici, știe, ascultînd flecărulă copiilor în stradă, că artileristii dorm încă, după dueturile cumplite din zilele de Crăciun. Se vor trezi curînd: "obuzul nu alege nici ora, nici locul, nici numele victimei". Dar azi, ca și ieri, ca și în zilele următoare ale noului an, ea oferă chipul machiat ca de recepție trăgătorului sîrb, cetnicului, pînă ce și fardurile și forțele i se vor sfîrși. "Special mă îmbrac așa. Merg la coafor mai des ca în timpurile de pace. Este modul meu de a spăne cetnicilor că moralul meu e intact. Este modul meu de a rezista". Rezistență generală, se pare, într-alt de impozantă se arată pe străzi această defilare a femeilor la fel de bine îmbrăcate ca surorile lor din Comunitatea Europeană.

Besgalic Zumreta, în vîrstă de 42 de ani, cunoaște de doi ani limitele umane ale durerii, ale bucuriei și ale singurătății. A divorțat în 1992, lăsîndu-i soțului magazinul său de lenjerie feminină, pe lângă ai cărui pereți găuriți de gloanțe trece acum. După două luni începea războiul. În mai, un obuz a rînit-o la picior. Ginecele său a fost, de asemenea, rînit. În august se naștea prima sa nepoată, iar la începutul lui decembrie se naștea a doua.

La nepoatele sale și la fiica sa Leila, farmacistă fără slujbă, mergea în vizită, tocmai cînd artileria așezată pe colinele ce domină rîul Miłjacka a măturat Piața Flîntîii (Sebilj), această piață unde un camion galben s-a oprit definitiv de multe luni, atîna fiind pe un obuz, aproape de chioșcul de lemn care marchează intrarea în cartierul Bascazija. Pîrîiturile mitralierelor și vîsietul obuzelor îi amintesc hotarele care există de douăzeci de luni: în dreapta, dincolo de pantele Trebevic, Lapinsnica, Borije, Mrkovic și Pijine, undeva în spate se află sîrmele ghimpatе, pămîntul interzis, "țara furată".

În pofta soarelui și a cerului albastru care strălucesc dincolo de valea unde se întinde orașul, astăzi ceata ascunde încă deaurile și trăgătorii nu-i pot ochi pe trecători.

Aceasta este motivul pentru care, așa cum face în fiecare zi, își îngăduie să meargă să-și vadă familia, după muncă. Se oprește să sprovînsă cu o prietenă căreia îi aduce pline, cu unul din rarii colegi comercianți care-și lasă ușa deschisă în acest cartier rectangular, construit de Husrev-Beg, guvernator al Bosniei între 1521 și 1541, cu cele 45 de străzi ale sale, în care s-au instalat cooperatiunile de meșteșugari și negustori. Abia de privește vitrina în care se află acvarii fără apă inutile de acum înainte, fiindcă proprietarul lor s-a refugiat de mult timp la tinichigul din față. Lipsa de electricitate și penuria de apă i-au ucis simultan și peștii și comertul.

Besgalic vrea să cumpere ceapă pentru tarta de Anul Nou. La piața neagră. Un lux care o va costa 20 de mărci - de douăzeci de ori salariul directoru-

lui Facultății de Medicină, Nedžad Mulabegović, care, sub șuleratul gloanțelor sniperilor, va alerga în această după-amiază spre Holiday Inn (hotelul jurnaliștilor) să caute un colet cu cafea, ciocolată și articole de igienă, trimis de sora unei croaite măritată cu un ofițer al armatei portugheze. În cealaltă parte a străzii, rînduri de tineri și tinere, de bărbați și de femei, oferă cu voce joasă pachete de tutun național și străin, coniac, cutii de conserve, pastă de dinți. O mulțime de oameni tăcuți (care aduce în minte orașul martir Huambo, din Angola, din aprilie trecut, de parcă gloanțele care au despicat copacii, au distrus mobilele, au ars mașinile, au sfîrtecat străzile, au secerat și cuvîntul) circulă încolo și încoace pe aleea Mareșal Tito: unii privesc, prețaluiesc, cumpără. Cei mai mulți dintre ei însă circulă trăgînd în urma lor mici remorci încărcate cu bidane de apă sau lemne, umblă cu degetul în pămînt, de parcă lumea întreagă apăsă pe umerii lor.

Nici nu s-au scurs douăzeci și patru de ore că peste același cartier cad încă șapte obuze neașteptate (ținînd seama de ceata persistentă) în apropierea pieței negre, pe un hotel central și un ansamblu de buticuri. "Cum îi vei spune fiului meu că mama sa nu mai este?", se întreabă un om plîngînd, la spitalul din Kosovo, unde tocmai au sozit morți soția sa și un medic din același spital, ca și douăzeci de răniți pe puțîn, "cadoul cetnicilor din ultima zi a anului".

Fără ciocolată, fără zahăr (șaptezeci de dolari costă kilogramul), cu numai un pic de unt, prăjiturile pregătite de Besgalic în această seară, la lumina luminărilor, pentru a le aduce ficelelor și nepoatele sale, sînt amare, cum va fi și această a doua noapte a noului an de război. Ne stau în gît, cum gîtuie și această impresie de strîmtoare care ne înconjoară, și aceste priviri recunoscătoare și acuzatoare deopotrivă. "Dacă ați vrea, dacă Comunitatea Europeană ar dări, tirurile și bombardamentele ar înceta dintr-un moment în altul." Și, totodată, această exclamație "Ah, Lisabona... să mergi cîncîile la Lisabona, apoi să mori", pronunțată de un fost șofer, la supra sarcinilor oferită de Crocea Roșie (două pîini, trei linguri de fasole, paste pentru dumneavoastră și soția dumneavoastră), aflînd că reporterul era portughez.

"Totul s-a schimbat în viața noastră. Nu mai sîntem decît propria noastră umbră. Dar nimic nu mă poate împiedica să nu sărbătoresc noul an. Besgalic Zumreta nici măcar nu știe că în această seară Barbara Hendriks cîntă cu voca sa magnifică impresă cu corul Gaudemus din Sarajevo pentru a celebra Anul Nou și pacea cu vechi cîntece bosniace, așa cum își dorise să cînte și la Dubrovnik, în urmă cu doi ani, tot de Anul Nou. Besgalic își imaginează încă și mai puțîn că, printre vocile care se vor înălța în noaptea orașului asediat, va fi și aceea a blondei și tinerei Vildana, studentă în anul întâi la medicină, care luptă să păstreze ceea ce-i este cel mai scump lucru din lume acum, și care unește trei sute de mii de rezistenți ai orașului impresurat, altădată simbol de toleranță etnică, de cultură și de valori universale ale civilizației - "Cînt pentru a fi normală".

Besgalic povestește: "O evreică bosniacă, scriitoare, ne-a descris condițiile teribile pe care le-a cunoscut în lagărul de concentrare de la Mathausen. Nu dispunem de mai multe grame de pline decît ei. Singura diferență este că aici nimeni nu e obligat să muncească. Optzeci la sută din locuitorii orașului Sarajevo nu au nici o așchie de lemn pentru a se încălzi. Și multora le e foame". Ea privește făcîndă mașini de gătit. "Și totuși sîntem în viață".

Traducere de MARIANA VORONA

Publicațiile care iau parte la acțiunea "Fiecare zi pentru Sarajevo": Der Standard (Austria), La Libre Belgique (Belgia), Weekendavisen (Danemarca), Le Nouveau Quotidien (Elveția), Le Figaro (Franța), Taz (Germania), To Vima (Grecia), The Irish Times (Irlanda), Haaretz (Israel), La Repubblica (Italia), The Daily Mail (Marea Britanie), Aftenposten (Norvegia), Gazeta Wyborcza (Polonia), Publico (Portugalia), 22 (România), El Pais (Spania), Expressen (Suedia), Milliyet (Turcia). Din partea revistei 22, la Sarajevo va merge Marian Chiriac.

Gabriel Adamesteanu (redactor-sef), Rodica Palade (redactor-sef adjuncți), Andrei Cornes (redactor-sef adjuncți), Dan Perjovschi (director artistic), Mariana Vorona (secretar general de redacție), Oana Armeanu (actualitate socială), Marian Chiriac (actualitate politică), Florina Popa (sef departament economic), Cornelia Nicolae (contabil), Radu Doblîndă (corectură), Gina Marin (foto-reporter, secretariat), Mircea Ionescu (sef serviciu difuzare), Ioan Condor, Mihnea Chiușu, Ovidiu Nemesu (difuzare), Flori Sava (publicitate). Rubrici permanente: Tia Serbănescu computerizată, Adrian Băltag, Alexandru Crîp, Revista "22".

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel. 614.17.76, Tel./fax 311.22.08

ISSN-1220-6761